

Γνωρίζοντας τα έθιμα και τις παραδόσεις του τόπου μας, Καθαρά Δευτέρα!

[1]

Καθαρά Δευτέρα - Κούλουμα

Η ημέρα της Καθαράς Δευτέρας, γιορτάζεται έντονα σε όλη την Ελλάδα, με διάφορα έθιμα. Θα παρουσιάσουμε τα έθιμα αυτά, κάποια χαρακτηριστικά έθιμα από διάφορα μέρη της Ελλάδας καθώς και εκδηλώσεις που θα γίνουν στη Θεσσαλονίκη.

[2]

Η ονομασία της ημέρας

Η Καθαρά Δευτέρα είναι η πρώτη ημέρα της Σαρακοστής, της νηστείας του Πάσχα και το τέλος της Αποκριάς. Ονομάστηκε έτσι γιατί οι Χριστιανοί «καθαρίζονται» πνευματικά και σωματικά. Ο εορτασμός της Καθαράς Δευτέρας λέγεται Κούλουμα. Με τον όρο κούλουμα, εννοούμε τη μαζική έξοδο του κόσμου στην ύπαιθρο και τον εορτασμό της Καθαράς Δευτέρας έξω στην φύση. Για την ετυμολογία της λέξης υπάρχουν πολλές εκδοχές. Μία από αυτές είναι του πατέρα της ελληνικής λαογραφίας, Νίκου Πολίτη. Σύμφωνα με τον ίδιο η λέξη προέρχεται από το λατινικό Cumulus (κούμους) που σημαίνει σωρός, αφθονία αλλά και το τέλος.

[3]

Το τραπέζι

Καταρχήν το τραπέζι της ημέρας περιλαμβάνει νηστίσιμα, ως αποτοξίνωση από το πλούσιο φαγοπότι της Αποκριάς, όπως: ο χαλβάς, ο ταραμάς, οι ελιές, οι πίκλες, τα θαλασσινά, η φασολάδα. Τα νηστίσιμα συνοδεύονται από τη λαγάνα, ένα είδος άρτου χωρίς προζύμι, με ελλειπτικό σχήμα και πεπλατυσμένος για να ψήνεται εύκολα. Η λαγάνα φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε από τους Ισραηλίτες κατά τη νύχτα της Εξόδου τους από την Αίγυπτο, υπό την καθοδήγηση του Μωυσή. Έκτοτε, επιβαλλόταν από τον Μωσαϊκό Νόμο για όλες τις ημέρες της εορτής του Πάσχα, μέχρι που ο Χριστός στο τελευταίο του Πάσχα ευλόγησε τον ένζυμο άρτο.

Το όνομά της προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό "λάγανον", που ήταν μια πλακωτή ζύμη από αλεύρι και νερό. Διατρέχει όλη τη διατροφική μας παράδοση από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Ο Αριστοφάνης στις «Εκκλησιάζουσες» λέει «λαγάνα πέττεται», που σημαίνει «λαγάνες γίνονται», ενώ ο Οράτιος στα κείμενά του, αναφέρει τη λαγάνα ως «Το γλύκισμα των φτωχών».

Τα έθιμα της Καθαράς Δευτέρας

Απαραίτητο συμπλήρωμα της Καθαράς Δευτέρας αποτελεί το πέταγμα του χαρταετού, σε διάφορα χρώματα και σχέδια. Μικροί και μεγάλοι, βγαίνουν στην εξοχή και προσπαθούν με ζήλο και χαρά να πετάξουν όσο πιο ψηλά τον χαρταετό.

Ο χαρταετός έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα. Οι χαρταετοί ήταν κομμάτι της πίστης των λαών της ανατολής. Οι λαοί αυτοί στόλιζαν τους χαρταετούς με ευχές και επιθυμίες, και πετώντας τους τις έστελναν όσο πιο κοντά μπορούσαν στο θεό. Οπότε συμβολίζει την ανάγκη του ανθρώπου για εξύψωση πνευματική και ψυχική. Μια άλλη ερμηνεία είναι ότι συμβολίζει την προσπάθεια να πετάξουμε μακριά κάθε έγνοια του χειμώνα, μια και μπαίνει η άνοιξη και όλα, τουλάχιστον στη φύση, είναι πιο χαρούμενα και ελπιδοφόρα.

Εκτός από το πέταγμα του χαρταετού, άλλο έθιμο πολύ παλαιότερο, είναι το λεγόμενο Γαϊτανάκι, που έφεραν οι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία. Είναι ένας χορός που δένει απόλυτα με το χρώμα και το κέφι της αποκριάς. Δεκατρία άτομα χρειάζονται για να στήσουν το χορό. Ο ένας κρατά ένα μεγάλο στύλο στο κέντρο, από την κορυφή του οποίου ξεκινούν 12 μακριές κορδέλες, καθεμιά με διαφορετικό χρώμα. Οι κορδέλες αυτές λέγονται γαϊτάνια και δίνουν το όνομά τους στο έθιμο. Γύρω από το στύλο, 12 χορευτές κρατούν από ένα γαϊτάνι και χορεύουν μαζί, σε 6 ζευγάρια, τραγουδώντας το παραδοσιακό τραγούδι. Πιθανόν ο κυκλικός αυτός χορός να υποδηλώνει τον κύκλο της ζωής, από την χαρά στην λύπη, από τον χειμώνα στην άνοιξη, από την ζωή στον θάνατο και το αντίθετο.

Παρακάτω παρουσιάζουμε κάποια ιδιαίτερα έθιμα από διάφορα μέρη της Ελλάδας:

- **Ο Αλευροπόλεμος στο Γαλαξίδι**, είναι ένα έθιμο που διατηρείται από το 1801. Εκείνα τα χρόνια, παρόλο που το Γαλαξίδι τελούσε υπό την τουρκική κατοχή, όλοι οι κάτοικοι περίμεναν τις Αποκριές για να διασκεδάσουν και να χορέψουν σε κύκλους. Ένας κύκλος για τις γυναίκες, ένας για τους άντρες. Φορούσαν μάσκες ή απλώς έβαφαν τα πρόσωπά τους με κάρβουνο. Στη συνέχεια προστέθηκε το αλεύρι, το λουλάκι, το βερνίκι των παπουτσιών και η όχρα.
- **Βλάχικος Γάμος στη Θήβα**. Είναι ένα έθιμο που φθάνει στις μέρες μας περίπου από το 1830, μετά την απελευθέρωση των ορεινών περιοχών. Οι Βλάχοι, δηλαδή οι τσοπάνηδες από τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Ρούμελη, εγκατέλειψαν τότε την άγονη γη τους και

βρήκαν γόνιμο έδαφος νοτιότερα. Το θέαμα είναι έξοχο, η γαμήλια πομπή πολύχρωμη, η μουσική που τη συνοδεύει (πίπιζες, νταούλια κ.ά.) εξαιρετικά ζωντανή.

- Του **Κουτρούλη ο Γάμος στη Μεθώνη Μεσσηνίας**. Καρναβαλίστικος γάμος, που κρατάει από τον 14ο αιώνα. Στις μέρες μας, το ζευγάρι των νεονύμφων είναι δύο άντρες, που μαζί με τους συγγενείς πηγαίνουν στην πλατεία, όπου γίνεται ο γάμος με παπά και με κουμπάρο. Διαβάζεται το προικοσύμφωνο και ακολουθεί τρικούβερτο γλέντι.

- Στη **Μεσσήνη Μεσσηνίας** γίνεται η αναπαράσταση της εκτέλεσης μιας γερόντισσας, της γριάς Συκούς, που κατά την παράδοση, κρεμάστηκε στη θέση Κρεμάλα της πόλης, με εντολή του Ιμπραήμ Πασά, επειδή είχε το θάρρος, εξηγώντας του ένα όνειρο που είχε δει, να του πει ότι η εκστρατεία του και ο ίδιος θα είχαν οικτρό τέλος από την αντίδραση και το σθένος των επαναστατημένων Ελλήνων. Μετά την αναπαράσταση, μπορεί κάθε επισκέπτης να "κρεμαστεί" από τους ψευτοδήμιους της κρεμάλας. Το απόγευμα της Καθαράς Δευτέρας γίνεται η παρέλαση με μαζορέτες, άρματα, μεταμφιεσμένους μικρούς και μεγάλους και χορευτικά συγκροτήματα.

- Στις κοινότητες **Ποταμιά, Καλόξιδο και Λιβάδια της Νάξου** οι κάτοικοι ντύνονται Κορδελάτοι ή Λεβέντες. Οι Κορδελάτοι είναι φουστανελοφόροι και η δεύτερη ονομασία τους Λεβέντες αποδίδεται στους πειρατές. Από κοντά τους ακολουθούν και οι ληστές, οι Σπααρατόροι, που αρπάζουν τις κοπέλες για να τις βάλουν με το ζόρι στο χορό και στο γλέντι, που κρατάει ως το πρωί.

- Στα χωριά **Μέρωνα και Μελιδόνια του Ρεθύμνου** αναβιώνουν έθιμα όπως το κλέψιμο της νύφης, ο Καντής, το μουντζούρωμα, τα οποία, σε συνδυασμό με το καλό κρασί και τους ήχους της λύρας, αποτελούν μια μοναδική εμπειρία.

- Στη **Σκύρο**, πραγματοποιείται το έθιμο της Τράτας, που παραπέμπει απευθείας σε αριστοφανικό έθιμο της ναυτικής ζωής με έμμετρη απαγγελία σατιρικών στίχων για την επικαιρότητα και κορυφώνεται με τον μυσταγωγικό χορό όλων των κατοίκων του νησιού, με παραδοσιακές τοπικές ενδυμασίες στην κεντρική πλατεία.

- Στον **Αρχάγγελο της Ρόδου** οι εκδηλώσεις της Καθαράς Δευτέρας κορυφώνονται με τα «μουζώματα» και τα «αλευρώματα», παράλληλα με το γλέντι, τις μεταμφιέσεις και τη σάτιρα.

- Στα **Μεγάλα Καλύβια**, του νομού Τρικάλων, κάθε χρόνο την Καθαρά Δευτέρα και για παραπάνω από έναν αιώνα γίνεται αναπαράσταση του παραδοσιακού караγκούνικου γάμου.

- Στον **Πεντάλοφο Κοζάνης**, οι ντόπιοι δεν πετούν χαρταετό την Καθαρά Δευτέρα, αλλά αυτοσχέδια, μικρά αερόστατα που έχουν κατασκευάσει οι ίδιοι.

- Στη **Βόνιτσα**, αναβιώνει κάθε χρόνο, την Καθαρά Δευτέρα, το έθιμο του Γληγοράκη.

- Το **έθιμο της Καμήλας αναβιώνει στο χωριό Κάινα του δήμου Αποκορώνου στην Κρήτη**.

- Στη συνοικία **Νέα Μαγνησία της Λαμίας** αναβιώνει ο Νεομαγνησιώτικος Γάμος.

- Στη **Νέδουσα Ταυγέτου** αναβιώνει το δρώμενο της Ευετηρίας. Το έθιμο αναπαριστά τη γέννηση της ζωής, την καρποφορία της φύσης, αλλά και τον θάνατο, μέσα από τη σατιρική διάθεση των μεταμφιεσμένων που είναι ζωσμένοι με κουδούνια. Οι μεταμφιεσμένοι πηγαίνουν στα σπίτια και παίρνουν αυτά που τους προσφέρουν οι κάτοικοι. Το δρώμενο συνεχίζεται με το όργωμα της γης και τη σπορά, ενώ ακολουθεί ο γάμος που συμβολίζει την αναπαραγωγή και ολοκληρώνεται με την κηδεία και την ανάσταση. Όσοι συμμετέχουν στο δρώμενο κυκλοφορούν με μουτζουρωμένα πρόσωπα για να ξορκίζουν το κακό, ενώ το έθιμο ολοκληρώνεται με γλέντι.

- Στην **Ερμιόνη Αργολίδας η Γιορτή των Ψαράδων**. Το εορταστικό σκηνικό στήνεται στο λόφο της Ερμιόνης. Εκεί οι ψαράδες της περιοχής προσφέρουν, με τη βοήθεια του δήμου, σε κατοίκους και επισκέπτες θαλασσινά που έχουν αλιεύσει, ενώ ακολουθεί ένα υπαίθριο γλέντι με μουσική και χορούς.

[4]

Στη συνέχεια σας παρουσιάζουμε πως θα γιορτάσουμε την ημέρα στη Θεσσαλονίκη.

Τρεις εκδηλώσεις για τα Κούλουμα στο Δήμο Κορδελιού Ευόσμου

Στους χώρους όλων των εκδηλώσεων θα υπάρχουν νηστήσιμα εδέσματα και θα διανέμεται δωρεάν κρασί.

- Στη Δημοτική Ενότητα Ευόσμου τα κούλουμα θα εορταστούν σε δύο σημεία. Η πρώτη εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στο Πάρκο Ελπίδος, όπου οι δημότες θα έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν τις σαρακοστιανές γεύσεις που θα προσφέρονται και να γλεντήσουν υπό τους ήχους των “Χάλκινων της Γουμένισσας”.
- Η δεύτερη εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στο Πάρκο Προσκόπων, με το σαρακοστιανό τραπέζι να περιλαμβάνει τα καθιερωμένα εδέσματα της ημέρας με τη συνοδεία παραδοσιακής μουσικής. Στις εκδηλώσεις θα συμμετάσχουν η Ομάδα Παραδοσιακών Χορών του Δήμου καθώς και τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι.

Ώρα έναρξης των εκδηλώσεων: 11.00πμ

- Στη Δημοτική Ενότητα Ελευθερίου Κορδελιού η καθιερωμένη εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στην Πλατεία Ελευθερίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει παραδοσιακή μουσική από το μουσικό σχήμα “Σαλονικιώτικο Τακίμι”, πολύ χορό και τραγούδι καθώς και δωρεάν διάθεση στο κοινό νηστήσιμων εδεσμάτων, λαγάνας και φασολάδας.

Τα Κούλουμα στις γειτονιές του Δήμου Θεσσαλονίκης

Όπως αναφέρεται σε σχετική ανακοίνωση, «με παραδοσιακούς χορούς, τραγούδια και πατροπαράδοτα έθιμα θα γιορταστούν και φέτος, ανήμερα της Καθαράς Δευτέρας, 3 Μαρτίου 2025, τα Κούλουμα σε διάφορες γειτονιές του Δήμου Θεσσαλονίκης.

- Στο δάσος του Σείχ Σου - Πλ. Τσιάτρα και ώρες 10:00 έως 15:00. Στην εκδήλωση εκτός από την αναβίωση των πατροπαράδοτων εθίμων (διανομή παραδοσιακών εδεσμάτων κ.ά) θα συμμετάσχει αφιλοκερδώς με τα χορευτικά σχήματα ο Πολιτιστικός και Λαογραφικός Σύλλογος «Οι Φίλοι της Παράδοσης».
- Στην πλατεία Μικρασιατικού & Θρακικού Ελληνισμού του Πολιτιστικού Κέντρου Τούμπας, αύλειο Θεατράκι (Γρ. Λαμπράκη και Κλεάνθους) και ώρες 11:00 έως 15:00. Στην εκδήλωση θα συμμετέχουν πολιτιστικοί σύλλογοι της Τούμπας συνοδεία παραδοσιακής ορχήστρας.
- Στο πάρκο της Νέας Ελβετίας και ώρες 11:00 έως 15:00, με ζωντανή μουσική, χορό, κρασί και παραδοσιακά χορευτικά συγκροτήματα.
- Στην αυλή του πρώην 1ου Δημοτικού Σχολείου Τριανδρίας και ώρες 11:00 έως 15:00 με τη συμμετοχή χορευτικών σχημάτων των συλλόγων της Τριανδρίας.

Επιλέξαμε να κλείσουμε με ένα βίντεο με το έθιμο Γαϊτανάκι! Νοητά ας πιαστούμε όλοι στο χορό, ας παρασυρθούμε από τον ρυθμό και την ευθυμία και καθημερινά να επιλέγουμε την θετική πλευρά της ζωής! Καλή Σαρακοστή!

by Despina on So, 02/03/2025 - 21:22

Quell-URL: <http://2gymevosm.mysch.gr/drupal7/?q=de/node/2707>

Links

[1] https://drive.google.com/file/d/1TtzJSUI_GWMWW9la6xi3c8blv6TLLTwD/view?usp=sharing [2]

<https://drive.google.com/file/d/1xMifCo8veOx1y0jX6PYnHvuh9nUUh8zC/view?usp=sharing> [3]

https://drive.google.com/file/d/1JVDaDpb7iGXVCIWMO0th_4yC-_EDjBZS/view?usp=sharing [4]

https://drive.google.com/file/d/1B_q7p2HfHGexPLz51ygeNm5IBAV2mn5Q/view?usp=sharing